

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

ประชาธิปไตยกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันการทุจริต

จัดทำโดย นายนิติไชย เกษมมงคล
รหัส ๖๕๑๐๑๖

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๑๐
วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ประชาธิปไตยกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันการทุจริต

นิวัติไชย เกษมมงคล^๑

๑. บทนำ

ปัญหาการทุจริตเป็นปัญหาที่ประเทศต่างๆ ให้ความสำคัญ และในหลายประเทศได้กลายเป็นปัญหาที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นทำให้กลายเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุดปัญหาหนึ่ง เนื่องจากส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ซึ่งนับวันปัญหาดังกล่าวยิ่งมีความรุนแรงและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ซึ่งประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่ประสบปัญหาการทุจริตมายาวนานและต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้จากดัชนีการรับรู้การทุจริตหรือดัชนีภาพลักษณ์การคอร์รัปชันของประเทศไทย ซึ่งจัดอันดับโดยองค์กรเพื่อความโปร่งใสนานาชาติ หรือ Transparency International (๒๐๒๒) โดยในปี พ.ศ. ๒๕๖๔ ประเทศไทยมีดัชนีการรับรู้การทุจริตอยู่ที่ ๓๕ คะแนน ลดลงจากปี พ.ศ. ๒๕๖๒ และ ๒๕๖๓ ทั้งนี้ ในการจัดทำอันดับปรับลดลงจากอันดับที่ ๑๐๑ เป็น ๑๐๔ และ ๑๑๐ ตามลำดับ จากทั้งหมด ๑๘๐ ประเทศ ซึ่งจากข้อมูลสถานการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มของปัญหาการทุจริตและคอร์รัปชันในประเทศที่ไม่ลดลง ซึ่งที่ผ่านมาประเทศไทยได้มีความพยายามในการพัฒนากลไกและกระบวนการด้านการป้องกันและปราบปรามการทุจริตของประเทศให้มีความเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพเพื่อลดโอกาสการทุจริตหรือทำให้การทุจริตเกิดยากขึ้นหรือไม่เกิดขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม แม้จะมีกลไกที่มีประสิทธิภาพเพียงใด แต่หากอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานของรัฐเพียงอย่างเดียว อาจไม่เพียงพอต่อการป้องกันและปราบปรามการทุจริต จึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันมิให้เกิดการทุจริตขึ้น

จากแนวความคิดดังกล่าว รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้บัญญัติให้รัฐมีหน้าที่ให้การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการป้องกันและจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบ โดยมาตรา ๖๓ “รัฐต้องส่งเสริมสนับสนุนและให้ความรู้แก่ประชาชนถึงอันตรายที่เกิดขึ้นจากการทุจริตและประพฤติมิชอบทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน และจัดให้มีมาตรการและกลไกที่มีประสิทธิภาพเพื่อป้องกันและจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบดังกล่าวอย่างเข้มงวด รวมทั้งกลไกในการส่งเสริมให้ประชาชนรวมตัวกันเพื่อมีส่วนร่วมในการรณรงค์ให้ความรู้ ต่อต้าน หรือชี้เบาะแส โดยได้รับความคุ้มครองจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ”

โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ ได้บัญญัติหลักการดังกล่าวไว้ ปรากฏอยู่ในมาตรา ๓๓ ซึ่งบัญญัติให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนดมาตรการและกลไกเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมและให้ความร่วมมือในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ดังนี้

^๑ เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

๑. การส่งเสริมให้ประชาชนรวมตัวกันเพื่อมีส่วนร่วมในการรณรงค์ให้ความรู้ ต่อต้าน หรือ ชี้เบาะแส โดยได้รับความคุ้มครอง รวมทั้งจัดให้มีช่องทางการแจ้งข้อมูล เบาะแส หรือพยานหลักฐาน สำหรับการกระทำความผิดที่อยู่ในหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. โดยช่องทางดังกล่าว ต้องมีวิธีการที่ง่าย สะดวก ไม่มีขั้นตอนยุ่งยาก และไม่ก่อให้เกิดผลร้ายกับผู้แจ้งดังกล่าว รวมทั้ง ดำเนินการเพื่อป้องกันการทุจริต ตลอดจนเสริมสร้างทัศนคติและค่านิยมเกี่ยวกับความซื่อสัตย์สุจริต

๒. ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนหน่วยงานของรัฐในการจัดให้มีกลไกการแจ้งเตือน กรณี พบว่ามีพฤติการณ์ที่สื่อว่าอาจมีการทุจริตในหน่วยงานของตน

๓. ส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับอันตรายของการทุจริต รวมถึงค่านิยมที่เน้นการพึ่งพาระบบอุปถัมภ์ในสังคม เพื่อให้เกิดการต่อต้านการทุจริตและประพฤติ มิชอบอย่างกว้างขวาง

๔. รับฟังข้อเสนอแนะจากประชาชนหรือหน่วยงานของรัฐเพื่อนำไปปรับปรุงการปฏิบัติ หน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. และสำนักงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จากบทบัญญัติข้างต้น สำนักงาน ป.ป.ช. จึงมีการดำเนินโครงการป้องกันการทุจริตต่าง ๆ เพื่อเป็นการเสริมสร้างความรู้ให้กับภาคประชาชนเกี่ยวกับการกระทำอันเข้าลักษณะทุจริต กฎหมาย เกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ช่องทางการร้องเรียน การเสริมสร้างทัศนคติ และค่านิยมเกี่ยวกับความซื่อสัตย์สุจริต รวมถึงการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นเครือข่าย ในการเฝ้าระวัง สอดส่องการดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐในพื้นที่ โดยมุ่งหวังให้ภาคประชาชนแจ้ง ข้อมูล เบาะแส ให้สำนักงาน ป.ป.ช. ในกรณีที่พบการทุจริตหรือพฤติการณ์ที่สื่อว่ามีการทุจริต เช่น การขับเคลื่อนหลักสูตรต้านทุจริตศึกษา โครงการเยาวชนไทย “ไม่ลอกการบ้าน ไม่ลอกข้อสอบ” โครงการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐที่เป็นคู่ค้า คู่สัญญา กับหน่วยงานภาครัฐ โครงการปึกหมุดพื้นที่เสี่ยงต่อการทุจริต โครงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระดับชาติภายใต้หัวข้อ “ผลการดำเนินการตามตัวชี้วัดด้านการป้องกันและปราบปรามการทุจริตตาม แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี” โครงการ STRONG - จิตพอเพียงต้านทุจริต เป็นต้น

ในบทความนี้ ผู้เขียนจะขอก้าวถึงการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนผ่านทางการดำเนิน โครงการป้องกันการทุจริต และการแจ้งเบาะแสมายังสำนักงาน ป.ป.ช. กรณีการดำเนินโครงการ STRONG – จิตพอเพียงต้านทุจริต เนื่องจากโครงการดังกล่าวเป็นโครงการที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม ของภาคประชาชนในการดำเนินงานป้องกันการทุจริตอย่างเป็นรูปธรรม โครงการมีรูปแบบการมีส่วนร่วม ของประชาชนครบถ้วนทั้ง ๔ ลักษณะ คือ การร่วมคิด การร่วมกันตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ และ การร่วมติดตามและประเมินผลโครงการ โดยมีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลไกการขับเคลื่อน คือ ภาค ประชาชน ครอบคลุมทั้งสำนักงาน ป.ป.ช. ส่วนกลางและเขตพื้นที่ มีวัตถุประสงค์และสาระสำคัญ เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรณรงค์ให้ความรู้ ต่อต้าน เฝ้าระวังและแจ้งเบาะแส ซึ่งโครงการดังกล่าวได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องมาหลายปี ปัจจุบันมีการก่อตั้งชมรม STRONG – จิตพอเพียงต้านทุจริตขึ้นในทุกจังหวัดทั่วประเทศ

๒. แนวคิดพื้นฐานของหลักการประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันการทุจริต

๒.๑ แนวคิดพื้นฐานของหลักการประชาธิปไตย

คำว่า “ประชาธิปไตย” หรือ “Democracy” มาจากศัพท์ภาษากรีกว่า Demos หมายถึงประชาชน กับ Kratien หมายถึง การปกครอง ดังนั้น ประชาธิปไตยหรือ Democracy จึงหมายถึง การปกครองโดยประชาชน และรัฐบาลจะคงอยู่ในอำนาจต่อไปได้ ก็ต่อเมื่อประชาชนผู้เลือกตั้งเห็นว่รัฐบาลสามารถสนองต่อเจตนารมณ์ของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่านั้น ในเชิงภาษา พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๒๕ ให้ความหมายประชาธิปไตยว่า เป็นแบบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่ ส่วนคำว่าระบอบหมายถึง แบบอย่าง ธรรมเนียม ระเบียบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่

แนวความคิดประชาธิปไตยในเชิงอุดมการณ์ มีจุดมุ่งหมายให้คนที่อยู่ในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ซึ่งการที่จะบรรลุจุดมุ่งหมายดังกล่าวได้ คนในสังคมต้องยึดถือแนวคิดและหลักการประชาธิปไตยร่วมที่สำคัญ คือ

- (๑) หลักการยอมรับผลเลือกตั้ง (Accepting a result of elections)
- (๒) หลักความรับผิดชอบ (Accountability)
- (๓) หลักเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพ (Bill of Right)
- (๔) หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน (Citizen Participation)
- (๕) หลักการควบคุมการใช้อำนาจ (Control of the Abuse of Power)
- (๖) หลักสิทธิมนุษยชน (Human Right)
- (๗) หลักการเปิดใจกว้างทางการเมือง โดยยอมรับเสียงส่วนใหญ่ปกป้องเสียงส่วนน้อย (Major Rule, Minor' right)
- (๘) หลักความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ (Economic Freedom)
- (๙) หลักความเสมอภาค (Equality)
- (๑๐) หลักการความอิสระของกระบวนการยุติธรรม (Independent Judiciary)
- (๑๑) การมีหลายพรรคการเมือง (Multi Party)
- (๑๒) หลักนิติธรรม (The Rule of Law)
- (๑๓) หลักความโปร่งใส (Tranparency)

โดยหลักการดังกล่าวจะต้องมีนำไปปฏิบัติตามแนวทางของการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

๒.๒ ความเป็นประชาธิปไตยในสังคมไทย

ด้วยกระแสการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง วิฤตการณ์เรียกร้องสิทธิส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชนเกิดขึ้นบ่อยครั้งในสังคมการเมืองของประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทยด้วย เช่น การเรียกร้องของขุนนางอังกฤษที่จะมีมหากฎบัตร หรือแมกนาคาร์ต้า (Magna Carta) เพื่อขยายสิทธิการมีส่วนร่วมในทางการเมืองของอังกฤษ การเรียกร้องประชาธิปไตยของนักศึกษาจีนที่จัตุจักร

เทียนอันเหมิน เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๗ การเปลี่ยนแปลงการปกครองไทยเพื่อให้ประชาชนชาวไทย ได้มีส่วนร่วมในทางการเมืองตามวิธีประชาธิปไตยเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๕ หรือการปฏิรูปการเมืองไทย ในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ โดยมีการเพิ่มรูปแบบ วิธีการ และขยายขอบเขต กลุ่ม หรือจำนวนของประชาชน ผู้มีสิทธิมีส่วนร่วมในทางการเมือง เป็นวัตถุประสงค์ที่สำคัญวัตถุประสงค์หนึ่ง โดยที่มาของรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ได้ให้ความสำคัญกับ “การมีส่วนร่วมในทางการเมือง” (Political Participation) มากเป็นพิเศษ จนดูเหมือนเป็นความหมายที่ยิ่งใหญ่ นับตั้งแต่กรอบ เบื้องต้นของการร่างรัฐธรรมนูญ เจตจำนงของสภาร่างรัฐธรรมนูญ สาระสำคัญของรัฐธรรมนูญ จึงล้วนแต่มีผลให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในทางการเมืองทุกระดับในกระบวนการทางการเมืองมากยิ่งขึ้น และยังได้มีการขยายการรับรองสิทธิขั้นพื้นฐาน (Citizen’s Right) เช่น สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง และสมัครรับเลือกตั้ง เสรีภาพในการรวมตัวเป็นพรรคการเมือง เป็นต้น เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการมีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชนในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบอำนาจรัฐ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ โดยในการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น สามารถแยกได้ ๔ ประการ คือ การมีส่วนร่วมในฐานะที่เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ การมีส่วนร่วมของประชาชนโดยหน้าที่ในฐานะที่เป็นพลเมืองที่อยู่ภายใต้กรอบของกฎหมาย สิทธิของประชาชน ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามบทบัญญัติที่มีไว้ในรัฐธรรมนูญ และรัฐมีหน้าที่ในการเปิดโอกาส ให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง

๒.๓ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันการทุจริต

๒.๓.๑ นิยามการมีส่วนร่วมของประชาชน

ความหมายของการมีส่วนร่วมในมุมมองของนักวิชาการได้มีการกำหนดนิยามไว้ในหลายความหมาย แต่ไม่ว่าจะกำหนดไว้อย่างไร หัวใจสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนก็ยังคงให้ความสำคัญกับ “การแสดงความคิดเห็นของประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ” เป็นหลัก โดยขอยกตัวอย่างความเห็นของนักวิชาการที่ได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมไว้ อาทิ

คะนิงนิจ ศรีบัวเอี่ยม และคณะ ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) หมายถึง การกระจายโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการทางการเมือง และการบริหารเกี่ยวกับการตัดสินใจต่าง ๆ รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน โดยการให้ข้อมูล แสดงความคิดเห็น ให้คำแนะนำปรึกษา ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ รวมตลอดจนการควบคุมโดยตรงจากประชาชน^๒

ปัทมา สุกบัวบัง ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ในรายงานการศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ ว่าหมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิในกระบวนการนโยบายสาธารณะทั้งในด้านการให้และรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การให้ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ การร่วมตัดสินใจทั้งในขั้นตอนการริเริ่มนโยบาย การจัดทำแผนงาน โครงการหรือกิจกรรมที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม

^๒ คะนิงนิจ ศรีบัวเอี่ยม และคณะ, แนวทางการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ : ปัญหา อุปสรรค และทางออก, กรุงเทพฯ : ธรรมดาเพลส, ๒๕๔๔.

การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้ง การปฏิบัติ การติดตาม และประเมินผลตามนโยบายแผนการหรือกิจกรรมนั้น^๓

จากนิยามความหมายของคำว่า “การมีส่วนร่วม” ข้างต้น สรุปความหมายได้ว่าการเปิดโอกาสให้ทุกคนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนาไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม โดยร่วมกันคิด ร่วมตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคมและการจัดสรรทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและปฏิบัติตามแผนการหรือโครงการต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ ซึ่งจากคำนิยามดังกล่าว พิศุระห์แล้วในส่วนของสำนักงาน ป.ป.ช. ได้มีการเปิดโอกาสและช่องทางให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันการทุจริต เช่น การเข้าร่วมโครงการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม การเป็นผู้เฝ้าระวังการทุจริต การแจ้งเบาะแสการทุจริต เป็นต้น

๒.๓.๒ ลักษณะการมีส่วนร่วม

รูปแบบหรือลักษณะการมีส่วนร่วมเป็นการร่วมคิด การร่วมกันตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติตามโครงการ และการร่วมติดตามและประเมินผลโครงการ กล่าวคือ

(๑) การร่วมคิด เป็นลักษณะการมีส่วนร่วมในการประชุมปรึกษาหารือในการวางโครงการ วิธีการติดตามผล การตรวจสอบและการดูแลรักษา เพื่อให้กิจกรรมโครงการสำเร็จตามวัตถุประสงค์

(๒) การร่วมกันตัดสินใจ โดยหากที่ประชุมปรึกษาหารือเรียบร้อยแล้ว ต่อมาต้องร่วมกันตัดสินใจเพื่อเลือกกิจกรรมหรือแนวทางที่เห็นว่าดีที่สุดหรือเหมาะสมที่สุด

(๓) การร่วมปฏิบัติ ด้วยการเข้าร่วมในการดำเนินงานตามโครงการต่าง ๆ เช่น ร่วมออกแรง ร่วมบริจาคทรัพย์ เป็นต้น

(๔) การร่วมติดตามและประเมินผลโครงการ เมื่อโครงการเสร็จสิ้นแล้วได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจตราดูแลรักษาและประเมินผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินโครงการ

๒.๓.๓ ระดับการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมสามารถแบ่ง ออกได้หลายวิธีและหลายระดับ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นสำคัญ โดยมีรายละเอียดของการจำแนกระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเริ่มจากระดับการเข้ามามีส่วนร่วมน้อยที่สุดถึงระดับการเข้ามามีส่วนร่วมนมากขึ้น ดังนี้^๔

ระดับที่ ๑ การให้ข้อมูลข่าวสาร : การให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ของหน่วยงานภาครัฐเป็นระดับที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนน้อยที่สุด ซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในการได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับงานของภาครัฐ โดยหน่วยงานภาครัฐมีหน้าที่ในการนำเสนอข้อมูลที่เป็นจริง ถูกต้อง ทันสมัย และประชาชนสามารถเข้าถึงได้ รูปแบบการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ เช่น การจัดทำสื่อเผยแพร่ การพาชมสถานที่ การจัดกิจกรรมเปิดบ้าน และการจัดทำ Website Inform

ระดับที่ ๒ การปรึกษาหารือ (Consult) : การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้สึก และความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจ ดังนั้น ประชาชนมีบทบาท

^๓ บวรศักดิ์ อูวรรณโณ และคณะ, รายงานการศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพฯ : บริษัท เอ.พี.กราฟฟิค ดีไซน์และการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๔ หน้า ๑๘

^๔ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบข้าราชการ. คำเฉพาะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน(ออนไลน์)

ในฐานะผู้ให้ข้อมูลการตัดสินใจเป็นของหน่วยงานภาครัฐแบบการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ เช่น การสำรวจความคิดเห็น การประชุมสาธารณะ

ระดับที่ ๓ การให้เข้ามามีบทบาท (Involve) : การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทำงานตลอดกระบวนการ หรือเกี่ยวข้องในกระบวนการนโยบาย การวางแผนโครงการ และวิธีการทำงานโดยหน่วยงานของรัฐมีหน้าที่จัดระบบอำนวยความสะดวก ยอมรับการเสนอแนะ และการตัดสินใจร่วมกันภาคประชาชน การมีส่วนร่วมระดับนี้มักดำเนินการในรูปแบบการประชุมเชิงปฏิบัติการ

ระดับที่ ๔ การสร้างความร่วมมือ (Collaborate) : การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในระดับสูง โดยประชาชนและภาครัฐจะทำงานร่วมกันในกระบวนการของการตัดสินใจ เช่น คณะกรรมการร่วมภาครัฐ และเอกชน คณะที่ปรึกษาภาคประชาชน

ระดับที่ ๕ การให้อำนาจแก่ประชาชน (Empower) : เป็นระดับที่ให้บทบาทแก่ประชาชนในระดับสูงสุด เพราะให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ รัฐจะดำเนินการตามการตัดสินใจนั้น โดยเน้นให้ประชาชนเป็นเจ้าของกิจกรรม และภาครัฐมีหน้าที่ในการส่งเสริมการสนับสนุนเท่านั้น รูปแบบการมีส่วนร่วมนี้ เช่น การลงมติ การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยกระบวนการประชาชน

จากการศึกษาระดับการมีส่วนร่วม ในกรณีการมีส่วนร่วมในการป้องกันการทุจริตของสำนักงาน ป.ป.ช. พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการต่อต้านการทุจริตได้ทั้ง ๕ ระดับ กล่าวคือ ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการติดตามข้อมูลข่าวสารผ่านทางช่องทางต่าง ๆ ได้ เช่น เว็บไซต์ เฟสบุ๊ก และไลน์ของสำนักงาน ป.ป.ช. เป็นต้น รวมถึงการเข้ามามีส่วนร่วมโดยการเสนอความเห็น ข้อเสนอแนะ หรือมาตรการป้องกันการทุจริต การเข้าร่วมโครงการ/กิจกรรมหรือการช่วยเหลือสนับสนุนงานป้องกันและปราบปรามการทุจริต การเสนอแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต โดยประชาชนเป็นผู้กำหนดหรือสำนักงาน ป.ป.ช. กำหนดเพื่อขอรับทุนสนับสนุนจากกองทุนป้องกันและปราบปรามการทุจริต และร่วมกันเป็นเครือข่ายในการเฝ้าระวังการทุจริตกับสำนักงาน ป.ป.ช.

๓. การมีส่วนร่วมของประชาชนตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑

การทุจริตที่เกิดขึ้นในประเทศไทย มักจะเกิดจากการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐมุ่งแสวงหาผลประโยชน์ หรือโครงสร้างทางสังคมเป็นระบบอุปถัมภ์ การเล็งเห็นผลประโยชน์ของตนหรือพวกพ้องมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม การยกย่องเชิดชูคนรวย การแสวงหาผลประโยชน์จากการเป็นพรรคพวกของนักการเมืองหรือผู้มีอิทธิพล รวมถึงการที่ประชาชนยังมองว่าการทุจริตเป็นเรื่องปกติทั่วไป ทำให้มีการละเลย เพิกเฉยและไม่อยากเข้าไปยุ่งเกี่ยว ดังนั้น การแก้ไขปัญหาการทุจริตให้ประสบผลสำเร็จจึงจำต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่จะดำเนินงานป้องกันการทุจริตอย่างจริงจัง โดยเฉพาะภาคประชาชน ถือว่าเป็นภาคส่วนสำคัญที่จะช่วยในการต่อต้านการทุจริตได้

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ กำหนดให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีหน้าที่และอำนาจในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

ในภารกิจหลัก ๓ ด้าน ได้แก่ ด้านป้องกันการทุจริต ด้านตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สิน และด้านปราบปรามการทุจริต โดยมีสำนักงาน ป.ป.ช. เป็นส่วนราชการและเป็นนิติบุคคล รับผิดชอบงานธุรการและดำเนินการเพื่อให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. บรรลุภารกิจและหน้าที่และอำนาจหน้าที่ ซึ่งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว กำหนดให้มีการส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตกับสำนักงาน ป.ป.ช. ดังนี้

๑) การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและให้ความร่วมมือในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต โดยมาตรา ๓๓ บัญญัติให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนดมาตรการและกลไกที่จำเป็นต่อการดำเนินการในเรื่องดังต่อไปนี้ (๑) การส่งเสริมให้ภาคประชาชนรวมตัวกันเพื่อมีส่วนร่วมในการรณรงค์ให้ความรู้ ต่อต้าน หรือชี้เบาะแส โดยได้รับความคุ้มครอง รวมทั้งจัดให้ช่องทางการแจ้งข้อมูล เบาะแส หรือพยานหลักฐานสำหรับการกระทำความผิดที่อยู่ในหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. โดยช่องทางดังกล่าวต้องมีวิธีการที่ง่าย สะดวก ไม่มีขั้นตอนยุ่งยาก และไม่ก่อผลร้ายแก่ผู้แจ้งดังกล่าว รวมทั้งดำเนินการเพื่อป้องกันการทุจริต ตลอดจนเสริมสร้างทัศนคติและค่านิยมเกี่ยวกับความซื่อสัตย์สุจริต และ (๒) ส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับอันตรายของการทุจริตรวมถึงค่านิยมที่เน้นการพึ่งพาระบบอุปถัมภ์ในสังคม เพื่อให้เกิดการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบอย่างกว้างขวาง รวมทั้งในมาตรา ๑๔๒(๕)^๔ ได้กำหนดให้สำนักงาน ป.ป.ช. มีหน้าที่และอำนาจในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนรวมตัวกันเพื่อส่งเสริมในการรณรงค์ให้ความรู้ ต่อต้าน หรือชี้เบาะแส ตามกลไกที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนดตามมาตรา ๓๓

เพื่อให้เป็นไปตามหลักการของกฎหมายดังกล่าว สำนักงาน ป.ป.ช. ได้ดำเนินโครงการป้องกันการทุจริตต่าง ๆ เพื่อเป็นการเสริมสร้างความรู้ให้กับภาคประชาชนเกี่ยวกับการทุจริตกฎหมายของ ป.ป.ช. ช่องทางการร้องเรียน การเสริมสร้างทัศนคติและค่านิยมเกี่ยวกับความซื่อสัตย์สุจริต รวมถึงการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นเครือข่ายในการเฝ้าระวัง สอดส่องการดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐในพื้นที่ โดยมุ่งหวังให้ภาคประชาชนแจ้งข้อมูล เบาะแส ให้สำนักงาน

^๔ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑

มาตรา ๑๔๒ สำนักงานมีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้

(๑) รับผิดชอบงานธุรการ และดำเนินการเพื่อให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. บรรลุภารกิจและหน้าที่ ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้และกฎหมายอื่น

(๒) อำนวยความสะดวก ประสานงาน ให้ความร่วมมือ ส่งเสริม และสนับสนุนการปฏิบัติงาน ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. และกรรมการ

(๓) ประสานงานและให้ความร่วมมือระหว่างประเทศเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

(๔) ดำเนินการหรือจัดให้มีการรวบรวม วิเคราะห์ ศึกษาวิจัย และเผยแพร่ข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับ การทุจริตและประพฤติมิชอบและอันตรายของการทุจริตและประพฤติมิชอบทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน

(๕) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนรวมตัวกันเพื่อมีส่วนร่วมในการรณรงค์ให้ความรู้ ต่อต้าน หรือชี้เบาะแส ตามกลไกที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนดตามมาตรา ๓๓

(๖) เสนอแนะและให้คำปรึกษาแก่หน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าพนักงานของรัฐ หรือภาคเอกชน เกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

(๗) จัดทำระบบสารสนเทศของข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องที่อยู่ระหว่างการดำเนินการของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ซึ่งอย่างน้อยต้องระบุผู้รับผิดชอบและความคืบหน้าของการดำเนินการของแต่ละเรื่อง เพื่อกรรมการ จะได้ตรวจสอบได้ตลอดเวลา (๘) ปฏิบัติการอื่นตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มอบหมาย และตามที่กฎหมายบัญญัติ

ป.ป.ช. ในกรณีที่พบการทุจริตหรือพฤติการณ์ที่สื่อว่ามีการทุจริต เช่น โครงการ STRONG - จิตพอเพียง ด้านทุจริต เป็นต้น

๒) การแจ้งข้อมูลเบาะแส เป็นกรณีที่ประชาชนแจ้งข้อมูล เบาะแสในกรณีที่พบพฤติกรรมการกระทำการทุจริตหรือสื่อว่าทุจริต แล้วแจ้งข้อมูล เบาะแส มายังสำนักงาน ป.ป.ช. ส่วนกลาง สำนักงาน ป.ป.ช. ภาค และสำนักงาน ป.ป.ช. ประจำจังหวัด เพื่อดำเนินการตรวจสอบต่อไป

๓) การกล่าวหาร้องเรียน โดยมาตรา ๖๐ กำหนดให้การกล่าวหาร้องเรียนเจ้าพนักงานของรัฐที่มีการกระทำความผิดที่อยู่ในหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะทำด้วยวาจา หรือทำเป็นหนังสือก็ได้ และจะส่งด้วยวิธีการใด ๆ ที่จะทำให้คำกล่าวหาถึงสำนักงาน ป.ป.ช. ก็ได้ ซึ่งคำกล่าวหาอย่างน้อยต้องมีรายละเอียดคือ (๑) ชื่อและที่อยู่ของผู้ถูกกล่าวหา (๒) ชื่อหรือตำแหน่งของผู้ถูกร้อง (๓) ข้อกล่าวหาและพฤติการณ์แห่งการกระทำความผิดตามข้อกล่าวหา พร้อมพยานหลักฐาน หรืออ้างพยานหลักฐาน ทั้งนี้ผู้กล่าวหาจะเป็นผู้เสียหายหรือมิใช่ผู้เสียหายก็ได้

๔) การไปเป็นพยานในคดีทุจริต ในการดำเนินงานด้านปราบปรามการทุจริตของสำนักงาน ป.ป.ช. ทั้งในส่วนขั้นตอนการตรวจสอบ (ก่อนไต่สวน) และขั้นตอนการไต่สวนและไต่สวนเบื้องต้น พนักงานเจ้าหน้าที่/คณะไต่สวนเบื้องต้น/คณะกรรมการไต่สวน จะดำเนินการรวบรวมข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพื่อประกอบการพิจารณาในเรื่องกล่าวหา นั้น ๆ ซึ่งการรวบรวมพยานหลักฐานดังกล่าวสามารถทำได้หลายวิธี รวมถึงการเชิญบุคคลที่เกี่ยวข้องมาให้ถ้อยคำในฐานะพยาน ซึ่งในเรื่องนี้ เมื่อประชาชนเข้ามาให้ถ้อยคำหรือข้อมูลต่าง ๆ ในคดีของคณะกรรมการ ป.ป.ช. บุคคลดังกล่าวย่อมได้รับความคุ้มครองพยานในฐานะซึ่งเป็นพยานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ด้วย

กล่าวโดยสรุป ในการดำเนินงานของสำนักงาน ป.ป.ช. มีการส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ผ่านทางการดำเนินการตามมาตรการและกลไกที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ตามมาตรา ๓๓ การเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการด้านการป้องกันการทุจริตที่สำนักงาน ป.ป.ช. ได้จัดขึ้น การแจ้งข้อมูลเบาะแสในกรณีที่พบเห็นพฤติกรรมการทุจริตหรือสื่อว่ามีการทุจริต รวมถึงการเป็นผู้กล่าวหาร้องเรียนและการไปเป็นพยานบุคคลในคดีทุจริต ซึ่งในบทความนี้ ผู้เขียนจะขอกล่าวถึงการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนผ่านทางการดำเนินโครงการป้องกันการทุจริต และการแจ้งเบาะแสมายังสำนักงาน ป.ป.ช. กรณีการดำเนินโครงการ STRONG – จิตพอเพียงด้านทุจริต อันเนื่องมาจากโครงการดังกล่าวเป็นโครงการที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการดำเนินงานป้องกันการทุจริต โดยมีกลุ่มเป้าหมายคือภาคประชาชนเป็นหลัก ครอบคลุมทั้งสำนักงาน ป.ป.ช. ส่วนกลางและเขตพื้นที่ โดยมีเนื้อหาให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรณรงค์ให้ความรู้ ต่อด้าน เฝ้าระวังและแจ้งเบาะแส ซึ่งโครงการดังกล่าวได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องมาหลายปี โดยปัจจุบันมีการก่อตั้งชมรม STRONG – จิตพอเพียงด้านทุจริตขึ้นในทุกจังหวัดทั่วประเทศ

๔. การดำเนินโครงการ STRONG – จิตพอเพียงด้านทุจริต

๔.๑ รูปแบบโครงการ

โครงการ STRONG – จิตพอเพียงด้านทุจริต เป็นโครงการที่มีความสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ที่กำหนดให้รัฐมีหน้าที่ต่อประชาชนและวงกลไกการป้องกัน ตรวจสอบ และขจัดทุจริต และประพฤติมิชอบ ตามมาตรา ๖๓

มาตรา ๖๓ “รัฐต้องส่งเสริม สนับสนุน และให้ความรู้แก่ประชาชนถึงอันตรายที่เกิดจากการทุจริตและประพฤติมิชอบ ทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน และจัดให้มีมาตรการและกลไกที่มีประสิทธิภาพเพื่อป้องกันและขจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบดังกล่าวอย่างเข้มงวด รวมทั้งกลไกในการส่งเสริมให้ประชาชนรวมตัวกันเพื่อมีส่วนร่วมในการรณรงค์ให้ความรู้ ต่อต้าน หรือชี้เบาะแส โดยได้รับความคุ้มครองจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ”

นับตั้งแต่ปี ๒๕๖๒ จนถึงปัจจุบัน ได้มีการพัฒนารูปแบบของโครงการ STRONG – จิตพอเพียงด้านทุจริต โดยเน้นในเรื่องของการมีส่วนร่วมภาคประชาชน อันเป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงข้อมูลและการขับเคลื่อนไปสู่การป้องกันการทุจริตได้อย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ โดยในส่วนของจังหวัด มีการคัดเลือกผู้แทน/ผู้นำชุมชนในจังหวัดที่มีเครือข่าย มีความสามารถและทักษะในการถ่ายทอดองค์ความรู้มาอบรมให้มีความรู้ความเข้าใจกับโครงการดังกล่าว เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการต่อต้านการทุจริต เช่น การคิดแยกแยะผลประโยชน์ส่วนตนกับผลประโยชน์ส่วนรวม ความไม่ทนและความอายต่อความทุจริต รวมทั้งการให้สมาชิกในชมรมฯ ร่วมกันสอดส่องดูแลประเด็นความเสี่ยงที่จะเกิดการทุจริตในเขตพื้นที่ที่ตนอยู่อาศัย และเมื่อพบว่ามีทุจริตก็สามารถแจ้งเบาะแสให้แก่สำนักงาน ป.ป.ช. หรือส่งหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบแก้ไขปัญหา หรือบรรเทาความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นได้อย่างทันท่วงที

นอกจากการกำหนดให้มีชมรม STRONG – จิตพอเพียงด้านทุจริต ในทุกเขตพื้นที่ทั่วประเทศ สำนักงาน ป.ป.ช. ยังได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีแกนนำเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชมรม เพื่อให้คนรุ่นใหม่เป็นพลังในการขับเคลื่อนชมรมต่อไป

๔.๒ ผลลัพธ์การดำเนินโครงการ

จากผลการการสำรวจและสอดส่องดูแลพื้นที่ของชมรม STRONG ทำให้เกิดผลลัพธ์ในการป้องกันการทุจริต ดังนี้

๑. เกิดมาตรการและแนวทางในการป้องกันการทุจริตของสำนักงาน ป.ป.ช. โดยปรากฏอย่างเป็นรูปธรรมในหลายๆ โครงการ โดยมีการดำเนินการในหลายพื้นที่ เช่น

- การร่วมกันตรวจสอบคุณภาพอาหารกลางวันและอาหารเสริม (นม) ของสถานศึกษา
- การกระทำความผิดเกี่ยวกับการรुकูล้ำน้ำ
- การสอดส่องดูแลการรुकูล้ำพื้นที่สาธารณะในเขตชุมชน (ทางเท้า)
- การติดตั้งป้ายโฆษณาที่ผิดกฎหมายหรือรुकูล้ำที่สาธารณะ

- การติดตามโครงการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภค (เช่น ถนน สะพาน อาคาร ระบบไฟฟ้า ประปา สายสื่อสาร เป็นต้น)

- การจับตามองความเสี่ยงในการจัดซื้อจัดจ้างทั่วไปในพื้นที่

ทั้งนี้ ผลจากการดำเนินการผลักดันมาตรการหรือแนวทางต่าง ๆ ดังกล่าว มีทั้งกรณีที่มีหลักฐานข้อมูลเพียงพอที่จะแจ้งเรื่องต่อสำนักงาน ป.ป.ช. ประจำจังหวัดเพื่อดำเนินการตรวจสอบ และไต่สวนต่อไป เช่น กรณีการทุจริตบโครงการแก้ปัญหาอุทกภัยในจังหวัดอุบลราชธานี กรณีการรुक้ำลำน้ำในจังหวัดสกลนคร และกรณีที่ส่งต่อเรื่องให้หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้แก่ประชาชน เช่น กรณีการรื้อถอนป้ายโฆษณาที่ผิดกฎหมายหรือรुक้ำที่สาธารณะและการคืนพื้นที่ทางเท้าให้แก่สาธารณะในหลายๆ จังหวัด

๒. การจัดทำข้อมูลพื้นที่เสี่ยงทุจริต โดยนำข้อมูลที่ได้จากเครือข่ายชมรม STRONG ที่ได้รับจากกิจกรรมการสำรวจพื้นที่มาใช้ใน “โครงการปกคลุมพื้นที่เสี่ยงต่อการทุจริต” เพื่อใช้ประกอบการวางแผนและกำหนดนโยบายด้านการป้องกันการทุจริตในระดับพื้นที่และระดับประเทศต่อไป

๓. กลุ่มภาคประชาชนที่รวมตัวกันในนามชมรม STRONG ยังมีบทบาทในการสนับสนุนการขับเคลื่อนงานของคณะกรรมการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนและหน่วยงานของรัฐมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (คณะกรรมการ สปท.) ซึ่งทำหน้าที่กำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในภาพรวมของประเทศถ่ายทอดไปสู่คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนและหน่วยงานของรัฐมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต อีกทั้งชมรม STRONG ยังมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภาคประชาชนเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของคณะอนุกรรมการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตระดับจังหวัด ซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานในทุกจังหวัดอีกด้วย

๔. ชมรม STRONG ในหลายพื้นที่ ๆ ได้รับการยกระดับจนมีความเข้มแข็งและสามารถดำเนินกิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนได้ด้วยตนเอง โดยการขอรับการสนับสนุนเงินในการดำเนินการจากกองทุน ป.ป.ช. เช่น ชมรม STRONG ในนาม “ชมรม STRONG ด้านทุจริตแห่งประเทศไทย” ซึ่งดำเนินกิจกรรมในระดับพื้นที่และผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในฐานะเป็นสื่อกลางการส่งต่อและเชื่อมโยงข้อมูลสาธารณะจากชมรมฯ ในจังหวัดต่าง ๆ เข้าหากัน

๔.๓ ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินโครงการ

จากลักษณะการดำเนินโครงการ STRONG – จิตพอเพียงต้านทุจริต จะเห็นได้ว่าในส่วนของภาคประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการครบทั้ง ๔ รูปแบบ ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการคิด การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ และการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล โดยในแต่ละรูปแบบอาจมีส่วนร่วมมากน้อยแตกต่างกัน กล่าวคือ

๑. การมีส่วนร่วมในการคิด แม้ว่าสำนักงาน ป.ป.ช. ส่วนกลางจะมีการกำหนดแผนงานการดำเนินกิจกรรม แต่ในส่วนของกิจกรรมบางกิจกรรมมีการเปิดโอกาสให้สมาชิกชมรมได้มีส่วนร่วมในการคิด การออกแบบ การสร้างสรรค์ในการดำเนินกิจกรรมให้เหมาะสมกับบริบทในแต่ละพื้นที่หรือตามแนวทางที่สมาชิกชมรมเห็นสมควร

๒. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เมื่อได้มีส่วนร่วมในการออกแบบ การสร้างสรรค์ในการดำเนินกิจกรรมแล้ว สมาชิกในชมรมร่วมกันปรึกษาหารือตัดสินใจเพื่อเลือกกิจกรรมหรือแนวทางที่เห็นว่าดีที่สุดหรือเหมาะสมที่สุด

๓. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ เช่น มีการเปิดโอกาสให้สมาชิกของชมรมมีส่วนร่วมในการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อสำรวจพื้นที่ผิดกฎหมายหรือมีความเสี่ยงว่าจะผิดกฎหมาย หรือการจัดกิจกรรมการประชุมต่าง ๆ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อทบทวนและวางแผนดำเนินโครงการ การอบรมและพัฒนาศักยภาพ

๔. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล จะเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ค่อนข้างน้อยสุด เนื่องจากการติดตามการดำเนินโครงการให้เป็นไปตามแผนที่ส่วนกลางกำหนด ส่วนการประเมินผลเป็นไปตามความพึงพอใจในการเข้าร่วมโครงการหรือการเข้ารับการอบรม

๔.๔ ปัญหาและข้อขัดข้องในการดำเนินโครงการ

๑. ประชาชนในพื้นที่และสมาชิกของชมรมบางส่วนยังขาดความเชื่อมั่นในกระบวนการทำงานของสำนักงาน ป.ป.ช. ในการร้องเรียน การแจ้งเบาะแสการทุจริต กล่าวคือ เมื่อมีการแจ้งเบาะแสไปแล้ว เกิดความไม่มั่นใจในความปลอดภัยในชีวิต ร่างกายหรือทรัพย์สินของตนหรือคนใกล้ตัว เนื่องจากการแจ้งเบาะแสส่วนมากเป็นกรณีที่พบว่ามีกรกระทำการทุจริตในพื้นที่ของตน

๒. การขาดกำหนดแนวทางหรือมาตรการที่ชัดเจนในการคุ้มครองความปลอดภัย เนื่องจากพอเกิดเหตุว่ามีกรทุจริตร้องเรียนในพื้นที่ จะมีการมุ่งไปที่สมาชิกของชมรมว่าเป็นคนร้องเรียน ทำให้ภาคประชาชนมีความกังวลว่าจะได้รับอันตราย

๓. มีการกำหนดผลผลิตของโครงการ โดยเน้นในเชิงปริมาณมากกว่าคุณภาพ กล่าวคือ มีการกำหนดจำนวนกลุ่มเป้าหมายในแต่ละกิจกรรม ซึ่งผู้ร่วมโครงการบางรายทำงานหลายที่หรือเป็นตัวแทนในเครือข่ายอื่น มิใช่ชมรม STRONG เพียงชมรมเดียว (สวมหมวกหลายใบ) ทำให้ไม่อาจเข้าร่วมโครงการได้อย่างเต็มที่

๔. ความไม่ชัดเจนของบทบาทหน้าที่ในการมีส่วนร่วมของสมาชิกชมรม โดยในทางปฏิบัติยังมีความไม่ชัดเจนว่าทางชมรมสามารถลงพื้นที่ไปดำเนินการในเรื่องใดได้บ้าง ทำให้ในบางจังหวัดเน้นการส่งเสริมการป้องกันการทุจริตด้วยการบรรยายความรู้ในพื้นที่ ส่วนบางจังหวัดเน้นการลงพื้นที่ไปตรวจสอบหรือเฝ้าระวังการทำโครงการต่าง ๆ ของหน่วยงานภาครัฐ ส่งผลให้การทำงานไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และเมื่อบทบาทหน้าที่ของชมรมไม่ชัดเจน จึงทำให้เกิดปัญหาในกรณีที่ชมรมลงพื้นที่ไปในหน่วยงานภาครัฐเอง เพื่อขอข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งอาจทำให้เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานนั้นเกิดความไม่พอใจ

๕. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ในการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันการทุจริต สำนักงาน ป.ป.ช. ซึ่งเป็นหน่วยงานหลัก ควรจัดโครงการที่เป็นการส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยเบื้องต้นควรมีการให้ความรู้ การสร้างทัศนคติที่ถูกต้อง

และช่องทางในการแจ้งเบาะแสหรือการร้องเรียนที่ปลอดภัย ตลอดจนสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ที่แจ้งข้อมูลว่าข้อมูลดังกล่าวจะถูกเก็บเป็นความลับ และเรื่องที่ร้องเรียนได้รับการตอบสนองที่รวดเร็ว โดยเห็นควรดำเนินการดังนี้

๑. จัดทำโครงการที่มีลักษณะให้ประชาชนมีส่วนร่วมทุกรูปแบบและในทุกระดับ โดยมีสำนักงาน ป.ป.ช. เป็นหน่วยงานที่กำหนดทิศทางและบทบาทหน้าที่ในการดำเนินงานโครงการต่าง ๆ อย่างชัดเจนและเป็นทางการ เพื่อให้การดำเนินการในแต่ละพื้นที่ทั่วประเทศเป็นไปในทางเดียวกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในเป้าหมายเดียวกัน

๒. สำนักงาน ป.ป.ช. แต่ละจังหวัดควรทำงานเชิงรุกมากขึ้น เช่น การให้ความรู้เพื่อให้ประชาชนในแต่ละพื้นที่ทราบและตระหนักถึงปัญหาของการทุจริต และรู้จักบทบาทของสำนักงาน ป.ป.ช.

๓. กำหนดมาตรการที่เป็นหลักประกันเพื่อคุ้มครองดูแลความปลอดภัยให้กับภาคประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานป้องกันการทุจริต เพื่อให้บุคคลดังกล่าวได้รับความปลอดภัย และช่วยสร้างความมั่นใจให้กับประชาชนที่จะเข้ามาแจ้งเบาะแสหรือกล่าวหาเรื่องการทุจริตต่อสำนักงาน ป.ป.ช.

๔. การสร้างมาตรการการเก็บรักษาข้อมูลที่เป็นรายละเอียดของผู้แจ้งเบาะแสการทุจริต เมื่อมีการแจ้งเบาะแสหรือกล่าวหาเรื่องการกระทำของเจ้าพนักงานของรัฐที่มีการทุจริตมายังสำนักงาน ป.ป.ช. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๓๖ กำหนดห้ามมิให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. พนักงานเจ้าหน้าที่ และบุคคลซึ่งคณะกรรมการ ป.ป.ช. แต่งตั้งหรือมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่อย่างใด เปิดเผยข้อมูลการดำเนินการของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในแต่ละขั้นตอน ห้ามเปิดเผยข้อมูลที่เป็นรายละเอียดของผู้กล่าวหา ผู้แจ้งเบาะแส และผู้ซึ่งเป็นพยาน หรือกระทำการอันใดทำให้ทราบรายละเอียดเกี่ยวกับบุคคลดังกล่าว เพื่อเป็นการให้ความคุ้มครองและสร้างความเชื่อมั่น

๕. การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อหล่อหลอมให้คนในสังคมเกิดการเรียนรู้ และส่งเสริมให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ เนื้อหาต้องเข้าใจง่ายและน่าสนใจ

บรรณานุกรม

กมลวรรณ ศรีชาย, บทบาทของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตกับการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม, การศึกษาค้นคว้าอิสระ นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ๒๕๖๐

คะนิงนิจ ศรีบัวเอี่ยม และคนอื่นๆ, รายงานการวิจัยแนวทางการเสริมสร้างประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมทางรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ปัญหา อุปสรรค และทางออก, กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า ๒๕๔๕

พงษ์เทพ วรกิจโกศาทร และคณะ, รายงานวิจัยเรื่อง การศึกษารูปแบบการบริหารและการจัดการที่มีประสิทธิภาพสูงสุดของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, เสนอต่อประธานกรรมการวิสามัญพิจารณาว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ... ลงวันที่ ๒๙ มีนาคม ๒๕๔๓

สำนักงาน ป.ป.ช. , สถานการณ์การทุจริตประเทศไทย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔, นนทบุรี ๒๕๖๕

สุรียน วงศ์สุจริต และคนอื่นๆ, รายงานการวิจัยสมบูรณ์ การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการดำเนินงานด้านการป้องกันการทุจริตกับสำนักงาน ป.ป.ช. ,นนทบุรี : สำนักงาน ป.ป.ช. ๒๕๖๔

อุดม รัฐอมฤต, การแก้ไขปัญหาการทุจริตในระบบการเมืองและวงราชการไทย, รายงานการวิจัยต่อคณะกรรมการวิจัยและพัฒนา รัฐสภา, กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๔๔